

RAQAMLI IQTISODIYOTNING BUGUNGI KUNDAGI O'RNI

Yusupova Gulnora

Toshkent Davlat Iqtisodiyot Universiteti talabasi

Umirov Abdusalom To'rayevich

TDIU dotsenti

Annotatsiya: Ushbu tezisdagi raqamli iqtisodiyot tushunchasi, uning dunyoda hozirgi kunda keltirib chiqarishi mumkin bo'lgan xavflari, o'rni haqida yuritilgan. O'zbekistonda raqamli iqtisodiyotning o'rni unga ko'rsatuvchi ta'sirlar haqida keltirilgan.

Kalit so'zlar: Raqamli iqtisodiyot, raqamli texnologiya, internet savdo, kraudfanding, intensiv.

Abstarct: This thesis describes the concept of the digital economy, the dangers it may cause in the world today, and its place. The role of the digital economy in Uzbekistan and the effects on it are presented.

Keywords: Digital economy, digital technology, internet trade, crowdfunding, intensive

Аннотация: В данной диссертации описывается концепция цифровой экономики, опасности, которые она может вызвать в современном мире, и ее роль. Представлена роль цифровой экономики в Узбекистане и влияние на нее.

Ключевые слова: Цифровая экономика, цифровые технологии, интернет-торговля, краудфандинг, интенсивный.

Raqamli iqtisodiyot tushunchasi nisbatan uzoq bo'lmagan vaqtda, 1995-yili Massachusets universiteti amerikalik olimi Nikolas Negroponte tomonidan aniqlab berilgan. Olim axborot-kommunikatsiya texnologiyalarini intensiv rivojlanishi ortidan eski iqtisodiyotdan yangi iqtisodiyotga o'tishda, qanday o'zgarishlar ro'y berishi mumkinligini aytib o'tgan.

Raqamli iqtisodiyot - bu xo'jalik faoliyatini yuritish bo'lib, bunda ishlab chiqarish va xizmat ko'rsatishdagi asosiy omil raqamlar ko'rinshidagi ma'lumotlar bo'lib, katta hajmdagi axborotlarni qayta ishlash va shu qayta ishlash natijasini analiz qilish yordamida har xil turdagi ishlab chiqarish, xizmat ko'rsatish, texnologiyalar, qurilmalar, saqlash, mahsulotlarni yetkazib berishda oldingi tizimdan samaraliroq yechimlar tadbiriq qilishdir. Boshqacha qilib aytgancha, raqamli iqtisodiyot bu onlayn xizmatlar ko'rsatish, elektron tulovlar amalga oshirish, internet savdo, kraudfanding va boshqa turdagi sohalarni raqamli kompyuter texnologiyalarini rivojlanishi bilan bog'langan faoliyatdir. Asosan raqamli iqtisodiyotni rivojlanishining asosiy elementi sifatida elektron tijorat, internet banking, elektron tulovlar, internet reklama va shu bilan birga, internet o'yinlari ko'riladi.

Raqamli iqtisodiyot son-sanoqsiz, xilma-xil, tarqoqlikdan kelib chiqadi va raqamli transformatsiyaning notekis jarayonlari, bu iste'molchilar, xodimlar, bozorlar, korxonalar va boshqa tashkilotlarning ishlash usullarini o'zgartirish bilan bog'liq. Ular ulangan mobil raqamli qurilmalar, narsalar interneti va bulut kabi ma'lumotlarni ishlab chiqarish, to'plash, qayta ishlash, tahlil qilish va ulardan foydalanishning ilg'or texnologiyalarini ishlab chiqish va joriy etish, eng avvalo, sun'iy intellekt algoritmlarini ishlab chiqish va joriy etish orqali amalga oshirilmoqda. Katta hajmdagi ma'lumotlardan olingan, intellektual algoritmlar yordamida

arzonroq, tez va samarali tahlil qilinadigan ma'lumotlar yangi va tobora shaxsiylashtirilgan raqamli mahsulotlarni (tovar va xizmatlarni) joriy etish va yangi biznes modellarini ishlab chiqish orqali raqamli iqtisodiyotning yangi iqtisodiy darajasini yaratadi. doimiy ravishda o'sib borayotgan bog'langan odamlar, tashkilotlar va mashinalar tarmoqlariga (masalan, platformalar) asoslangan va "birinchi navbatda ma'lumotlar, birinchi navbatda sun'iy intellekt" qoidasiga muvofiq boshqaruvni ustuvorlashtirish.

Albatta, axborot-kommunikatsiya texnologiyalarining rivojlanishi, zamonaviy texnologiyalarning hayotimizga tadbiiq etilishi har bir inson hayotida ko'plab ijobiy imkoniyatlar berishi mumkin. Raqamli texnologiyalar rivojlanishi ortidan inson, unga kerakli xizmatdan tezroq foydalanishi, internet orqali o'ziga kerakli mahsulotlarni arzon sotib olish bilan ko'plab pul mablag'larini tejashi mumkin. Masalan, biron bir kitobning elektron ko'rinishda sotib olish Sizga, shu kitobni chop etilgan ko'rinishini sotib olish ancha arzonga tushishi mumkin. Yoki bo'lmasa oddiy iste'molchi o'zi ham tadbirkor bo'lishi, uyidan chiqmagan holda onlayn savdo-sotiq bilan shug'ullanishi mumkin.

Raqamli iqtisodiyotning rivojlanishini boshqa afzalliklari quyidagicha bo'lishi mumkin:

- ishlab chiqarishda mehnat samadorligini oshishi;
- kompaniyalarning raqobatbardoshligini o'sishi;
- ishlab chiqarishdagi harajatlarning kamayishi;
- yangi ish o'rinlari yaratilinishi;
- yangi zamonaviy kasblar paydo bo'lishi;
- kambag'allikni yengish va ijtimoiy tengsizlikni yuqolishi.

Bular raqamli iqtisodiyotning bor yo'gi bir nechta afzalliklari xolos. Raqamli iqtisodiyotning rivojlanishi bizning kundalik hayotimizga ijobiy ta'sir qiladi, oddiy foydalanuvchiga ko'plab qo'shimcha imkoniyatlar beradi va ,qolaversa, bozorni o'sishi va rivojlanishini ta'minlab berishi mumkin.

Raqamli iqtisodiyot keltirib chiqarishi mumkin bo'lgan xavflar:

- Kiber hujum xavfi, shaxsiy ma'lumotlar himoyasi bilan bog'liq muommolar;
- "raqamli qullik" (millionlab insonlar ma'lumotlaridan keyinchalik ularni o'zlarini tutishini boshqarish uchun foydalanish);
- ishsizlikni oshishi, axborot texnologiyalarini rivojlanishi va uni tadbiiq qilinishi ortidan bir qancha sohalar va kasblar yo'q bo'lib ketishi mumkin.

Bugungi kunda ko'pchilik korporatsiyalar, mintaqalar va mamlakatlar raqamli iqtisodiyotga asoslangan shaxsiy rivojlanish strategiyasi va ularning uzoq muddatli raqobatdosh ustunliklarini yaratish, yangi texnologiyalar, mavjud tovarlar va xizmatlarni ishlab chiqish bozorini qurmoqda.

"Raqamli" davlatlar bugungi kunda Norvegiya, Shvetsiya va Shvetsariya hisoblanishadi. Raqamli iqtisodiyot rivojlangan 10 ta davlatlar qatoriga AQSH, Buyuk Britaniya, Daniya, Finlandiya, Singapur, Janubiy Koreya va Gonkong kiradi.

Dunyo mamlakatlari kabi O'zbekistonda ham raqamli iqtisodiyot rivojlanmoqda. Kundalik hayotimizga axborot texnologiyalarni tadbiiq qilinishi ortidan oddiy insonlar uchun ko'plab imkoniyatlar yaratilmoqda. Hozirga kunda uydin chiqmasdan ko'plab oziq-ovqat mahsulotlari va taomlariga buyurtma berishimiz, ularni uyimizgacha yetkazib berishlari mumkin.

Lekin shuni ta'kidlash kerak-ki, O'zbekistonda raqamli iqtisodiyot O'zbekiston potensialiga nisbatan bir necha barobar sekinroq rivojlanmoda. Ya'ni imkoniyat bor, kerakli resurslar mavjud lekin rivojlanish ancha sust. Bunga sabab sifatida raqamli iqtisodiyotni O'zbekistonda rivojlanishini bir qancha to'siqlarini ko'rsatib o'tish mumkin.

- ko'plab sohalardagi monopoliya;
- internet tezligini pastligi va uni sifatsizligi;
- axborot texnologiyalari sohasida qonunchilikning zamondan orqada qolganligi;
- fuqarolarda kompyuter savodxonligining o'ta pastligi;
- qonunchilikning shaffof emasligi;
- axborot texnologiyalari bo'yicha mutaxassislarining yetishmasligi yoki ularni boshqa mamlakatlarga ketib qolishi;
- axborot madaniyati, axborot gigiyenasi pastligi;
- axborot texnologiyalari xavfsizligi yaxshi emasligi;
- ilm-fan va ayniqsa aniq fanlarning rivojlanishi sustligi(yoki rivojlanishdan to'xtab qolganligi).

Yuqorida keltirilgan muommolar bosqicha-bosqich, tizimli, dunyo tajribasidan kelib chiqib hal qilinsa, O'zbekiston ham bimalol raqamli iqtisodiyoti rivojlangan mamlakatlarda biri bo'la oladi.

Mamlakatimizda raqamli iqtisodiyotni faol rivojlantirish bo'yicha kompleks chora-tadbirlar ko'rilmogda. «Raqamli O'zbekiston — 2030» strategiyasi ishlab chiqildi va uni amalga oshirish uchun komissiya bir qator vazifalarni o'z oldiga qo'ydi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. <https://www.texnoman.uz/post/raqamli-iqtisodiyot-nima.html>
2. <https://lex.uz>
3. Journal Of Interdisciplinary Research (09/01-VII.) 31-pg
4. The economics of Digital Transformation 3-4 pg